

EDITURA PARALELA 45

Colecția **SUBIECTE POSIBILE**

Acest auxiliar didactic este aprobat pentru utilizarea în unitățile de învățământ preuniversitar prin O.M.E.N. nr. 3022/08.01.2018.

Lucrarea este elaborată conform programei școlare în vigoare pentru bacalaureat.

Redactare: Mihaela Pogonici

Tehnoredactare: Carmen Rădulescu

Pregătire de tipar & design copertă: Marius Badea

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BOLTAȘU-NICOLAE, DORICA

Bacalaureat 2019 : limba și literatura română : filiera teoretică, profil uman, filiera vocațională, profil pedagogic : sinteze, eseuri, 110 teste, sugestii de rezolvare / Dorica Boltașu-Nicolae, Dragoș Silviu Păduraru, Dumitrița Stoica. - Pitești : Paralela 45, 2018
ISBN 978-973-47-2790-2

I. Păduraru, Dragoș Silviu

II. Stoica, Dumitrița

821.135.1.09

Copyright © Editura Paralela 45, 2018

Prezenta lucrare folosește denumiri ce constituie mărci înregistrate, iar conținutul este protejat de legislația privind dreptul de proprietate intelectuală.

Dorica Boltașu-Nicolae
Dragoș Silviu Păduraru
Dumitrița Stoica

Bacalaureat 2019

Limba și literatura română

Filiera teoretică, profil uman
Filiera vocațională, profil pedagogic

Sinteze, eseuri, 110 teste, sugestii de rezolvare

Editura Paralela 45

Dragi elevi,

Proba scrisă a examenului de bacalaureat la limba și literatura română din acest an se va desfășura într-o formulă diferită în unele privințe de aceea a ultimilor ani. Lucrarea de față vine în sprijinul vostru prin sinteze ale materiei din programa de bacalaureat, prin modele de eseuri și prin teste concepute în acord cu noutățile anunțate de M.E.N. În plus, prima parte vă oferă sinteze ale informației necesare în cazul probei orale și, de asemenea, 30 de teste cu câteva sugestii de rezolvare.

Sintezele sunt realizate într-un limbaj accesibil și conțin, de fiecare dată, exemplificări și explicații pentru noțiunile fundamentale. De altfel, am încercat să vă oferim în primul rând ceea ce este esențial în legătură cu un scriitor, cu un text sau cu un curent literar, evitând informația nerelevantă. Suntem convinși că veți învăța mai ușor dacă sintezele și eseurile sunt concise și clare, respectând însă acuratețea unei recepțări specializate. În plus, eseurile nu pot fi altceva decât modele (de gândire, de interpretare a unui text). Nu întâmplător, la origine cuvântul „eseu” înseamnă „încercare”, prin urmare un eseu nu este o rezolvare unică, un fel de formulă pe care e obligatoriu s-o memorăm. Eseurile respectă cerințele formulate, astfel încât puteți, citindu-le, să înțelegeți cum se scrie despre un text literar și să elaborați apoi, plecând de la ele, propriul comentariu.

În ceea ce privește textele alese în cazul eseurilor, trebuie să știți că programele de liceu și programa de bacalaureat nu prevăd obligativitatea vreunui text. În cazul autorilor canonici (ei, da, sunt obligatorii) puteți alege ce texte vi se par reprezentative și, evident, mai interesante pentru o prezentare personală. De exemplu, în cazul lui I.L. Caragiale am ales O scrisoare pierdută, dar se putea alege orice altă comedie sau orice alt text al scriitorului (numai din rațiuni practice sunt preferabile textele pe care le-ați studiat la școală); în cazul lui Caragiale se alege de obicei o comedie, deoarece programa include și specia respectivă, iar scriitorul menționat este cel mai strălucit comediograf pe care-l avem.

Ultima parte a cărții include 80 de teste pentru proba scrisă, prilej de a exersa comunicarea pe diverse teme: literare, culturale și sociale. În plus, vă oferim sugestii de rezolvare pentru 28 dintre testele elaborate. Oricum, capitolul de sinteze și eseuri vă orientează în acest exercițiu.

În principiu, un rezultat bun la examen presupune lectura unor texte importante din autorii studiați, o bună stăpânire a noțiunilor de specialitate, o sintetizare și o exersare a lor cu ajutorul unui profesor sau al unei cărți utile, cum sperăm să fie cartea de față. Vă dorim succes!

Autorii

Funcția emotivă este centrată pe emițător și are scopul de a transmite informații despre acesta, de a-i evidenția stările afective sau reacțiile sufletești. Se exprimă prin: interjecții, tonalitate, mijloace stilistice ca epitetele, anumite expresii etc. Exemplul pe care îl dă Roman Jakobson este al unui actor rus care a reușit să redea circa 40 de situații emoționale prin simpla rostire, diferită, a expresiei „astă-seară”.

Funcția conativă este centrată pe receptor și își găsește exprimarea îndeosebi prin vocativ și imperativ. În exemplul: „Matei, închide ușa!”, accentul cade pe receptor, care trebuie să răspundă la rugămintă/poruncă.

Funcția referențială este axată pe context, pe referent. Aceste trei prime funcții pot fi ușor raportate la cele trei persoane ale pronumelui: persoana întâi, care vorbește, *Eu* (emițătorul), persoana a II-a, care ascultă, *Tu* (receptorul) și persoana a III-a, despre care se vorbește, *El/Ea* (referentul).

Funcția fatică pune în evidență canalul de transmisie, contactul, și este evidentă în cazurile în care emițătorul verifică, de exemplu, stabilirea legăturii telefonice: „Alo, alo! Mă auzi?”. Uneori gesturile, atitudinea care păstrează contactul vizual cu interlocutorul sau răspunsul „The message has been sent” din adresa de e-mail îndeplinesc această funcție.

Funcția metalingvistică accentuează codul și este vizibilă mai ales în enunțurile de tipul „*A merge* este un verb la modul infinitiv” sau „Ce înseamnă *incomprehensibil*?”. Este utilizată frecvent în lingvistică, gramatică, istoria limbii.

Funcția poetică se axează pe mesaj, mai exact pe forma mesajului. Este specifică literaturii, fiind marcată de variatele procedee ale expresivității.

Funcția poetică nu trebuie confundată cu poezia. Se regăsește în toată literatura, dar este evidentă în poezie (figuri de stil, versificație etc.).

Comunicarea literară are un statut aparte deoarece există instanțe extratextuale și intratextuale. Astfel, în planul real, *autorul* = *emițătorul*, iar *cititorul* = *receptorul*, cu observația că rolurile nu mai sunt interșanjabile, adică cel care citește nu are cum să se confunde cu autorul sau să preia din atribuțiile acestuia. În interiorul textului ficțional, apar, de obicei, naratorul și personajele (în textul epic), vocea lirică (în textul liric), personajele (în textul dramatic).

Celelalte funcții pot avea rolul unor procedee. În lirica subiectivă domină funcția emotivă, pentru că este vorba despre informații despre emițător, stări afective ale subiectului care spune „eu”, marcat textual prin forme ale „eului liric”. În proza realistă domină funcția referențială, care oferă informații despre o întreagă lume, despre „contextul” social-istoric al unei epoci, al unui univers.

5. Registre lingvistice (variante ale limbii române)

DSP

a. Registrul literar (cult/scriș)

- reprezintă aspectul cel mai îngrijit al limbii;
- presupune un set de norme (ortoepice, ortografice, morfologice, sintactice).

b. Registrul popular (colocvial/oral)

- constituie aspectul spontan, natural al limbii;
- este asociat cu existența unor graiuri (variante teritoriale) românești, cu diferențe fonetice, lexicale și morfosintactice specifice;
- oralitate (vocative, interjecții, exclamații, interogații, proverbe, zicători etc.).

c. Registrul regional

- este o variantă teritorială a limbajului popular;
- cuvintele sunt cunoscute doar de vorbitorii unei regiuni.

• regionalisme fonetice: *chiatră* (Moldova), *să văz* (Muntenia);
• regionalisme gramaticale: *îs* (Moldova), *mâncă* (Transilvania);
• regionalisme lexicale: *păpușoi* – „porumb” (Moldova), *nițel* – „puțin” (Muntenia), *birău* – „notar” (Transilvania).

d. Registrul neologic

- neologismele sunt asociate cu procesul de modernizare a vocabularului limbii române;
- marcat neologic este discursul tehnico-științific.

• latine și grecești: *teatru*, *generos*;
• romanic: *bacalaureat*, *editor* (franceză); *solfegiu*, *capodoperă* (italiană);
• germanice: *blîț*, *fasung*;
• rusești: *activist*, *gulag*;
• anglo-american: *corner*, *fault*, *scanner*.

e. Registrul arhaic

- variantă învechită, cuprinzând cuvinte și forme ieșite din uz;
- în literatură, de exemplu, arhaismele prezintă un rol evocator.

• arhaisme fonetice: *părete* (perete);
• arhaisme lexicale: *agă*, *vistiernic*;
• arhaisme morfologice: *aripe*;
• arhaisme semantice: *carte* (cu sensul de „scrisoare”).

f. Jargonul

- specific unor categorii sociale bine situate (în literatura secolului al XIX-lea, franțuzismele) sau unor categorii profesionale (jargonul informatic, al modei, al medicilor etc.).

• jargon informatic: *a downloada*, *a printa*, *a naviga*, *a deschide o fereastră*, *a distribui* (*a share-ui/a sharui*);
• jargon didactic: *a încadra*, *a menționa*, *a preciza*, *a reda*, *a redacta*, *a reprezenta*, *a semnifica*.

g. Argoul

• specific unor grupuri sociale marginale (infractori, de exemplu) sau relativ închise (elevi, studenți, soldați etc.) care doresc să se diferențieze de ceilalți vorbitori;

- pentru „hoț”: *junior, diurnist, angrosist*;
- pentru „închisoare”: *mititica, incubator, academie*.

6. Stilurile funcționale

DSP

a. Stilul oficial (juridic-administrativ)

Este specific relațiilor oficiale (administrative, juridice, diplomatice etc.).

Caracteristici:

- respectarea normelor limbii literare;
- accesibilitatea discursului;
- lipsa expresivității;
- claritatea și precizia limbajului;
- utilizarea unor formule standard (clișee lingvistice);
- exemple: cerere, adeverință, proces-verbal, lege etc.

„Art. 1 – Statul român

(1) România este stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil.

(2) Forma de guvernământ a statului român este republica.

(3) România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din decembrie 1989, și sunt garantate.

(4) Statul se organizează potrivit principiului separației și echilibrului puterilor – legislativă, executivă și judecătorească – în cadrul democrației constituționale.

(5) În România, respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie.”

(Constituția României)

b. Stilul tehnico-științific

Apare în lucrări de specialitate, dintr-un anumit domeniu științific sau tehnic.

Caracteristici:

- respectarea normelor limbii literare;
- prezentare obiectivă, fără încărcătură afectivă;
- evitarea ambiguităților, a figurilor de stil;
- limbajul este specializat;
- predomină termenii neologici.

„EPITET

Figură de stil (trop); în accepția restrânsă a vechilor retorici – adjectiv care determină un substantiv, pe lângă care îndeplinește funcția de atribut sau de nume predicativ/element predicativ suplimentar; în accepție lărgită – determinare adjectivală/substantivală (pe lângă un substantiv) sau adverbială/substantivală (pe lângă un verb). În ambele accepții, epitetul trebuie să aducă un plus semantic, să introducă în enunț o valoare expresivă.”

(Mihaela Mancaș, „Epitet”, în *Dicționar de științe ale limbii*, ediția a II-a, Editura Nemira, București, 2005, p. 199)

c. Stilul publicistic

Este specific mass-mediei. Caracteristici:

- respectarea normelor limbii literare;
- discurs accesibil;
- varietate lexicală;
- scop informativ și persuasiv;
- apelează la mijloace extralingvistice (grafice, tabele, fotografii ce vin în sprijinul textului).

„Suedia, țara invitată de onoare din acest an a Salonului Internațional de Carte Bookfest (24-28 mai 2017, Romexpo), deține una dintre cele mai de succes modele de piață de carte din lume.

Ficțiunea suedeză se află în topul 10 al celor mai traduse literaturi ale lumii, cărțile autorilor suedezi văzând lumina tiparului în peste 50 de limbi, 98% dintre suedezi au vizitat la un moment dat o bibliotecă, designul de carte suedez este apreciat în întreaga lume, iar autoare precum Astrid Lindgren sau Selma Lagerlöf au reușit să creeze personaje-cult, iubite de copiii de pe tot mapamondul (Pippi Șosețica, Nils Holgerson). În plus, Suedia găzduiește cea mai râvnită distincție din întreaga lume ce revine unui scriitor în viață, Premiul Nobel pentru Literatură, precum și unul dintre cele mai frumoase parcuri tematice din lume: Junibacken, creat din dorința de a celebra spiritul lui Astrid Lindgren, un centru care găzduiește anual peste 1500 de spectacole pentru copii.

Acesta este motivul pentru care programul pregătit anul acesta de țara invitată de onoare a Salonului de Carte Bookfest include, pe lângă evenimentele dedicate literaturii și întâlnirilor cu scriitorii, și o serie consistentă de manifestări dedicate profesioniștilor care activează în lumea publishing-ului de carte: editori, graficieni, ilustratori, traducători sau manageri culturali.”

(„Suedia – țara invitată de onoare la Bookfest 2017”, în *Dilema Veche*, 2 mai 2017)

B. Modele de subiecte

Testul 1

DS

Citește textul cu voce tare.

În „Moromeții 2”, Horațiu Mălăele (Ilie Moromete), Dana Dogaru (Catrina Moromete) și Iosif Paștina (Niculae) joacă rolurile principale, alături de Răzvan Vasilescu, George Mihăiță, Andi Vasluianu, Oana Pellea, Ion Caramitru, Gheorghe Visu, Florin Zamfirescu, Marian Râlea, Paul Ipate, Cuzin Toma, Liviu Pintileasa, Dorina Chiriac.

Pelicula are la bază un scenariu inspirat din Moromeții, volumul 2, Viața ca o pradă și publicistica lui Marin Preda. Scenariul reia firul poveștii familiei Moromete după cel de-al Doilea Război Mondial, într-un context istoric extrem de frământat: instalarea comunismului. Cele două personaje principale, Ilie Moromete și fiul său, Niculae, văd aceste schimbări cu ochi diferiți, prilej permanent de conflict.

„Așa cum e ea, necunoscută pentru noile generații, (istoria) trebuie să existe, să rămână mărturie. Avem o anumită datorie, chiar dacă tinerii pot la început să spună că nu îi interesează. Cred că eu am această datorie, lucrurile pe care le-am trăit, pe care le consider importante și care influențează prezentul și viitorul trebuie cunoscute”, a explicat Stere Gulea la Digi24.

(<https://republica.ro/stere-gulea-despre-zmorometii-2-poate-ca-renuntand-victor-rebengiuc-a-facut-lucrul-cel-mai-extraordinar>)

① Formulează răspunsuri la întrebările de mai jos, referitoare la situația de comunicare din textul dat:

a. Ce se poate deduce din text despre emițătorul mesajului (atitudine, perspectivă, intenții)?

b. Cărui stil funcțional îi aparține textul de mai sus? Ilustrează două caracteristici ale stilului identificat cu exemple din textul dat.

c. Ce elemente importante de conținut (idei, argumente, fapte, opinii) identifici în textul dat?

② Care este opinia ta despre necesitatea formării unei culturi cinematografice în școală? Motivează răspunsul.

2. Literatura modernă. Secolul al XIX-lea

Pașoptismul. *Dacia literară*

DBN

- **Repere istorice**

- a. **Un program literar**

Între 1830 și 1860, având ca reper central Revoluția de la 1848, se manifestă în țările române o generație de tineri scriitori care vor să impună un suflu nou în literatură: Mihail Kogălniceanu, Ion Heliade Rădulescu, Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu, Dimitrie Bolintineanu, Vasile Cârlova, Costache Negruzzi, Ion Ghica, Alecu Russo, Nicolae Bălcescu ș.a. Generația scriitorilor pașoptiști pune pentru prima dată în literatura română problema elaborării unui program literar coerent, bazat pe niște principii estetice clare. Principala intenție a acestei generații este de adaptare la mersul literaturii europene și de impunere a specificului național în literatura română.

- b. **Bazele literaturii române originale**

Pașoptiștii au fost considerați „oamenii începutului de drum” (Paul Cornea), fiindcă au pus bazele unei literaturi originale, în limba română, au creat opere de toate tipurile și de toate speciile literare: nuvele, încercări de roman și chiar de epopee, povestiri, jurnale de călătorie, literatură memorialistică, balade, idile, imnuri, ode, meditații, fabule, comedii, drame ș.a. Ion Heliade Rădulescu, de exemplu, încuraja orice tip de scriere: „Scrieți cât veți putea și cum veți putea, dar nu cu răutate.”

Proiectul lor a fost în egală măsură unul literar și național, urmărind modernizarea și emanciparea culturii și civilizației românești.

În secolul în care apare și se dezvoltă presa, un rol esențial în impunerea programului pașoptist îl au revistele culturale, printre cele mai importante fiind *Dacia literară* de la Iași, *Curierul românesc* (1829) în Țara Românească, *Albina românească* (1829) în Moldova și *Foaie pentru minte, inimă și literatură* (1838) în Transilvania.

- Programul *Daciei literare***

Revista apare la Iași, la 19 martie 1840, sub coordonarea lui Mihail Kogălniceanu, care semnează și articolul intitulat *Introducția*. Această parte preliminară conține programul estetic care a stat la baza creării revistei.

- *Dacia literară* se dorește a fi „un repertoriu general a literaturii românești” care să umple un gol real în sfera culturii autohtone: **o publicație dedicată exclusiv problemelor culturale.**

- Rostul noii reviste este de a crea **o unitate etnică, lingvistică și teritorială** prin intermediul culturii, așa cum sugerează și titlul: *Dacia* reprezintă o utopie națională – țărâm străvechi, simbol al unității teritoriale și al libertății de exprimare („Literatura noastră are trebuință de unire, iar nu de dezbinare... țărâmul nostru este realizarea dorinței ca românii să aibă o limbă și o literatură comună pentru toți.”).

- Unul dintre dezideratele cele mai importante ale *Daciei literare* este **impunerea unor opere originale** care să contracareze efectul imitațiilor din alte literaturi: „Darul imitației s-au făcut la noi o manie primejdioasă, pentru că omoară în noi duhul național.”

Este enunțată astfel **teoria specificului național** al literaturii, care nu poate supraviețui decât dacă va conserva în paginile ei ființa națională.

- Sursele de inspirație autohtone precum istoria națională, folclorul românesc, peisajul natural și social al patriei: „Istoria noastră are destule fapte eroice, frumoasele noastre țări sunt destul de mari, obiceiurile noastre sunt destul de pitorești și de poetice, pentru ca să putem găsi și la noi subiecturi de scris.”

- Sunt combătute traducerile de proastă calitate („sunt numai traducții din alte limbi, și încă și acele de ar fi bune”), fără a reteza însă orice canal de comunicare cu literaturile străine, care trebuie să fie în continuare un punct de referință: „în secolul al XIX-lea nu e iertat nici unei nații de a se închide înăuntrul înrâurilor timpului, de a se mărgini în ce are, fără a se împrumuta de la străini.”

- Kogălniceanu pune bazele unei **critici obiective în evaluarea operei de artă**: „Critica noastră va fi nepărtinitoare; vom critica cartea, iar nu persoana. Vrajmași ai arbitrarului, nu vom fi arbitrar în judecățile noastre literare.”

Romantismul pașoptist

Tezele pe care se sprijină programul *Daciei literare* se suprapun **esteticii romantice**, chiar dacă nu se face nicio referire clară în acest sens. „Dar prin istorism, descoperirea folclorului, replierea pe elementul specific, recomandarea subliniată a originalității se înscrie net în hotarele romantismului, un romantism cuminte, temperat, național, *deschis* – întrucât formulează o strategie a politicii culturale, indicând temele, nu modalitatea realizării artistice, drumul ce trebuie urmat, nu mijloacele de a-l parcurge.” (Paul Cornea)

Obiectivele *Daciei literare* nu au rămas simple idealuri, ci au fost transpuse în opera diversă, complexă, la intersecția dintre romantism și clasicism, a autorilor pașoptiști. În chiar primul număr, cel al articolului programatic *Introducere*, semnat de Kogălniceanu, apare și o capodoperă: nuvela istorică de factură romantică *Alexandru Lăpușneanul*, scrisă de C. Negruzzi.

România între Orient și Occident

DS

Perioada pașoptistă este și una a tranziției de la o societate feudală și orientală la una modernă, care urmează modelul occidental. Literatura creată de pașoptiști este o asemenea formă modernă, inspirată de romantism, un curent literar european. De altfel, acum se pun bazele și altor instituții, cum ar fi școala (în limba română), presa sau teatrul.

Titlul de mai sus are legătură însă și cu o anume indecizie a societății românești de mai târziu, care determină o asumare problematică a mentalității moderne și, de asemenea, dificultăți în construirea unor instituții și relații publice comparabile cu acelea occidentale.

Pitorescul tranziției din perioada pașoptistă este surprins de numeroase texte ale vremii (cum ar fi comediile lui Alecsandri), dar și în cărți contemporane. Fragmentul de mai jos are ca temă schimbarea modei vestimentare la balurile din epocă:

„Balurile de la 1800 au impus și necesitatea adoptării unor costume potrivite. [...] Constantinopolul dă tonul la Iași și la București, impunând mode, coafuri, culori, maniere. La această dată, de exemplu, galbenul – culoarea preferată a sultanelor – devine la Iași «culoarea preferată a tuturor femeilor» – ne spune prințul Charles-Joseph de Ligne. Lucrurile nu întârzie însă să se schimbe, căci perindarea diferiților consuli, diplomați, secretari și profesori francezi, germani, italieni – pe scurt, «europeni» – la Iași și București, cu familiile și servitorii, apoi numeroasele războaie cu ocupațiile lor, înființarea de consulat sunt tot atâtea ocazii de a vedea, dori, imita.

Femeile dezbracă primele hainele orientale și se grăbesc să-și comande rochiile la Viena și Paris, să-și aducă evantaie și pantofi de la Veneția sau Londra.”

(Constanța Vintilă-Ghițulescu, „Giubele și cadriluri”, în *Dilema Veche*, 2005)

C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*

DBN

Costache Negruzzi (1808-1868), prozator. Cele mai cunoscute opere sunt nuvela istorică *Alexandru Lăpușneanul* (1840) și scrisorile din grupajul intitulat *Negru pe alb*, care zugrăvesc moravurile epocii sale (*Cum am învățat românește*, *Istoria unei plăcinte*, *Un proțes de la 1826* etc.).

- **Genul literar:** epic
- **Specia literară:** nuvela istorică
- **Acțiunea** prezintă întoarcerea lui Alexandru Lăpușneanul cu oaste în Moldova, unde ocupă tronul a doua oară. Prigoana dezlănțuită împotriva boierilor care l-au trădat în timpul primei domnii culminează cu un ospăț la curte unde sunt uciși 47 de boieri. Domnia lui se încheie la fel de sângeros: este otrăvit de doi fugari, întorși din exil, cu complicitatea doamnei Ruxanda.
- **Conflictul** nuvelei constă în lupta pentru putere dintre domnitor și boieri.
- **Personajul principal** intră în tipologia romantică a tiranului, caracterizat prin voința de putere și prin comportamentul violent, sângeros.

Alexandru Lăpușneanul – particularități ale textului

Redactează un eseu de minimum 400 de cuvinte, în care să prezinți **particularitățile unui text narativ aparținând perioadei pașoptiste.**

În elaborarea eseului, vei avea în vedere următoarele repere:

- două trăsături care fac posibilă încadrarea textului într-o tipologie, într-un curent cultural/literar sau într-o orientare tematică;
- ilustrarea temei prin două episoade/secvențe comentate;
- analiza, la alegere, a două componente de structură și de limbaj ale textului studiat, semnificative pentru temă și viziune, din seria: acțiune, conflict, personaje, incipit, momentele subiectului, perspectivă narativă.

Publicată în primul număr al revistei *Dacia literară* (1840), nuvela istorică *Alexandru Lăpușneanul* a lui C. Negruzzi este o capodoperă a genului. Ea răspunde

articolului-program, *Introducere*, al lui Mihail Kogălniceanu – publicat în același număr al revistei – fiind o *compunere originală* inspirată din istoria neamului. Se caracterizează prin faptul că are un subiect istoric (tratează evenimentele petrecute în trecut, la care au participat personalități istorice), iar conflictul este puternic, situat în zona puterii.

Viziunea romantică se regăsește, așadar, în primul rând, în inspirația din istorie, din trecut, valorificând o pagină din Evul Mediu românesc târziu; de asemenea, textul creează culoarea locală prin paginile descriptive și prezintă un personaj excepțional, prezentat în ascensiune și în decădere, căruia i se asociază trăsături contradictorii – inteligența, abilitatea, dorința de putere, caracterul violent, sângeros și sadic, cunoașterea psihicului individual și colectiv.

Tema centrală a nuvelei o constituie evocarea unei perioade zbuciumate din istoria Moldovei – cea de-a doua domnie a lui Alexandru Lăpușneanu (sec. al XVI-lea, 1564-1569), în care se evidențiază lupta pentru impunerea autorității domnitorului, devenit un despot.

Sursa de inspirație a scriitorului o reprezintă letopisețul lui Grigore Ureche, din care Negruzzi preia anumite scene (împrejurările venirii lui Lăpușneanu la a doua domnie, solia boierilor trimisă de Tomșa, scena uciderii celor 47 de boieri, arderea cetăților Moldovei, boala, călugărirea, moartea prin otrăvire a acestuia) și replici ale domnitorului (unele devenite mottouri ale nuvelei).

Nuvela are o structură simetrică, echilibrată, alcătuită din patru părți, ce pot exista de sine stătător, având câte un subiect propriu. Aproape fiecare secțiune cuprinde câte un moment al subiectului și este precedată de câte un motto.

Conflictul nuvelei este complex și are în centru lupta pentru putere dintre domnitor și boieri. Intenția voievodului de a limita puterea boierilor este benefică în contextul secolului al XVI-lea, dar Lăpușneanu o dublează de setea de răzbunare care îl transformă într-un tiran. Personalitatea lui puternică este bine conturată, construcția personajului este riguroasă. El se evidențiază prin contraste interioare: calități (bun cunoscător al psihologiei umane, diplomat abil, inteligent) și defecte (cruzime diabolică, violență, dorință de răzbunare) sau contraste exterioare (în relație cu alte personaje față de care se plasează în antiteză: doamna Ruxanda, care este întruchiparea blândeții și a maternității ocrotitoare). Alexandru Lăpușneanu este un personaj excepțional pus în situații excepționale, deci un personaj de factură romantică.

Intriga se conturează chiar din **primul capitol**, cu mottoul „Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau”, evidențiind conflictul care opune voința de nezdruccinat a lui Alexandru Lăpușneanu de a-și redobândi tronul pierdut prin trădare, față de interesele boierilor care doreau să-și păstreze privilegiile.

O secvență semnificativă pentru tema și viziunea despre lume surprinde uciderea celor 47 de boieri, conform unui plan sângeros și viclan, după slujba duminicală. Lăpușneanu merge la Mitropolie „îmbrăcat cu toată pompa domnească” și ține un discurs centrat pe tema pocăinței și a umilinței creștine, presărat cu citate biblice. Astfel reușește, printr-un act premeditat și bine regizat, să-i determine pe boieri să participe la ospăț. Însă în timpul mesei voievodul ordonă uciderea boierilor, într-o scenă

terifiantă. Pregătește în același timp „leacul de frică” promis doamnei Ruxanda. El va așeza capetele boierilor morți într-o piramidă, respectând rangul fiecăruia. Este un punct culminant în ordinea emoției estetice, reprezentând și momentul maximei cruzimi a lui Alexandru Lăpușneanul.

O altă scenă este aruncarea boierului Moțoc în sânul mulțimii revoltate, ce îl acuză pe acesta de toate nemulțumirile ei. „Capul lui Moțoc vrem...” este mottoul acestui tablou și reprezintă cererea oamenilor strânși la poarta palatului domnesc. Mulțimea apare în această nuvelă în chip de personaj colectiv și este surprinzătoare intuiția prozatorului în conturarea psihologiei maselor. La început, ea apare dezorientată și la întrebarea armașului ce anume cere, „începu a se strânge cete-cete și a se întreba unii pe alții ce să ceară”, căci „prostimea rămase cu gura căscată”. Doleanțele disparate sugerează o masă amorfă, dar ea se repliază și acționează cerând „capul lui Moțoc”. Dialogul dintre Alexandru Lăpușneanul și Moțoc este un exemplu de rar cinism și prilejul unor replici memorabile („Proști, dar mulți!”). Moțoc este sacrificat, Alexandru Lăpușneanul joacă scena domnitorului justițiar într-o abilă mișcare politică.

Ultimul capitol surprinde deznodământul textului: moartea tiranului prin otrăvire. Retras în cetatea Hotinului, domnitorul bolnav este călugărit înainte de moarte, conform obiceiului, dar, când își revine, el amenință că-i ucide pe toți. Cuvintele sale: *De mă voi scula, pre mulți am să popesc și eu...*, devin mottoul acestei părți.

Finalul nuvelei consemnează sfârșitul domnitorului *care lasă o pată de sânge în istoria Moldaviei* și este unul moralizator, pilduitor. Negruzzi se înscrie astfel în programul *Daciei literare* într-o manieră originală, ilustrând nu o pagină de glorie din istoria neamului, ci una plină de cruzime. Textul său devine însă o operă cu semnificație universală, aplicabilă pentru orice regim despotice, fiind o prezentare a efectelor negative ale exercitării puterii, într-o atmosferă de proză „noir”.

Vasile Alecsandri, *Iarna*

DS

- **Specia literară:** pastel
- **Apartenența la un curent:** romantismul pașoptist
- **Temă:** natura
- **Motive:** iarna, ninsoarea, zăpada, soarele, câmpul, satele, fumul, sania, zurgălăii.
- **Ideea centrală (mesajul/viziunea)*.** Natura ne oferă uneori spectacolul unei energii dezlănțuite (stihii), dar în cele din urmă triumfă armonia, echilibrul vieții.
- **Procedee ale expresivității limbajului și compoziției.** Descrierea de tip tablou, cu predilecție pentru imaginea panoramică („oceanul de ninsoare”); figuri de stil ca metafora hiperbolică („oceanul de ninsoare”), repetiția („Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară!”), comparația („Soarele rotund... ca un vis de tinerețe...”) etc. Versul este trohaic, rima împerecheată, măsura de 15-16 silabe.

Notă* : Fixarea acestui mesaj este relativă în cazul majorității textelor (poate varia de la un cititor la altul, cu condiția ca interpretarea să fie argumentată).

Cuprins

I. PROBA ORALĂ.....	6
A. Probleme de limbă română și comunicare.....	6
1. Exprimarea unei opinii argumentate – DS.....	6
2. Tipuri de comunicare – DS.....	7
3. Tipuri de text – DS.....	8
4. Elemente ale situației de comunicare și funcțiile limbajului – DBN.....	9
5. Registre lingvistice (variante ale limbii române) – DSP.....	10
6. Stilurile funcționale – DSP.....	12
Originea și evoluția limbii române – DBN.....	14
B. Modele de subiecte.....	16
II. PROBA SCRISĂ SINTEZE ȘI ESEURI.....	45
TIPURI DE ESEU.....	45
Poezie.....	45
Proză.....	46
Dramaturgie.....	47
PRECIZĂRI ÎN LEGĂTURĂ CU PUNCTAJUL.....	49
1. Literatura veche. Curente culturale în secolele XVII-XVIII: Umanismul și Iluminismul.....	49
Umanismul – DBN.....	49
Iluminismul – DBN.....	51
2. Literatura modernă. Secolul al XIX-lea.....	52
Pașoptismul. <i>Dacia literară</i> – DBN.....	52
România între Orient și Occident – DS.....	53
C. Negruzzi, <i>Alexandru Lăpușneanul</i> – DBN.....	54
Vasile Alecsandri, <i>Iarna</i> – DS.....	56
Curenți literari din secolul al XIX-lea.....	58
Romantismul – DSP.....	58
Realismul – DS.....	60
Epoca <i>Junimii</i> . Marii clasici.....	62
<i>Junimea</i> . Titu Maiorescu – DS.....	62
Mihai Eminescu, <i>Floare albastră</i> – DSP.....	64
Mihai Eminescu, <i>Luceafărul</i> – DS.....	66
Ion Creangă, <i>Povestea lui Harap-Alb</i> – DS.....	68
Ioan Slavici, <i>Moara cu noroc</i> – DSP.....	71
I.L. Caragiale, <i>O scrisoare pierdută</i> – DS.....	73
3. Literatura modernă. Secolul al XX-lea.....	78
Prelungiri ale romantismului și clasicismului.....	78

Octavian Goga, <i>Rugăciune</i> – DBN.....	78
Simbolismul – DS.....	79
G. Bacovia, <i>Lacustră</i> – DSP.....	81
Literatura interbelică	83
Modernismul interbelic – DBN	83
Orientări avangardiste în primele decenii ale secolului XX – DBN.....	84
Tradiționalismul interbelic – DBN	87
Poezia modernistă.....	88
Lucian Blaga, <i>Eu nu strivesc corola de minuni a lumii</i> – DS.....	88
Tudor Arghezi, <i>Testament</i> – DBN.....	90
Tudor Arghezi, <i>Testament și Mireasa</i> (o paralelă) – DS.....	92
Ion Barbu, <i>Riga Crypto și Iapona Enigel</i> – DS	93
Poezia tradiționalistă	96
Ion Pillat, <i>Aci sosi pe vremuri</i> – DS	96
Proza tradiționalistă.....	98
Liviu Rebreanu, <i>Ion</i> – DS.....	98
Mihail Sadoveanu, <i>Fântâna dintre plopi</i> – DSP	102
G. Călinescu, <i>Enigma Otiliei</i> – DSP.....	104
Proza modernistă	107
Camil Petrescu, <i>Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război</i> – DSP.....	107
Literatura postbelică	109
Marin Preda, <i>Moromeții</i> – DBN.....	109
Gabriela Adameșteanu, <i>Dimineață pierdută</i>	114
Nichita Stănescu, <i>Ploaie în luna lui Marte</i> – DS.....	116
Marin Sorescu, <i>Iona</i> – DS	118
Postmodernismul – DSP	122
PROBA SCRISĂ. TESTE.....	126
SUGESTII DE REZOLVARE	315